

Mishpatiem | Slim genoeg om niet alles te begrijpen

31/01/2019

Het intellect is het hoogste bezit van de mens, maar dit wil niet zeggen dat dit dan ook het hoogste is wat er bestaat. In de parasha van deze week, Mishpatiem, staan we stil bij regels van G'd die wij wel begrijpen en zelf hadden kunnen bedenken. Toch zijn wij slim genoeg om ze uit te voeren omdat ze ons door G-d geboden zijn.

Vorige week, in de Parasha van Yitro, hebben wij de Torah ontvangen op de berg Sinai. Dan verwacht je deze week toch dat er hele bijzondere onderwerpen besproken gaan worden. Na zo'n grote spirituele ervaring, waarin G-d Zichzelf direct heeft geopenbaard, kijken we vol verwachting uit naar de volgende spirituele etappe. Wat blijkt? Deze week staat de Parasha vol met civiele regels. Allerlei wetten hoe je met dienaren omgaat, hoe je ouders respecteert en wat de vergoedingen zijn in geval van letsel. Diefstal en moord worden ook in alle details besproken.

"De uitdaging is om juist in de meest gewone wetten de G-ddelijke dimensie te ontdekken."

Er schuilt een les in de volgorde waarin onderwerpen in de Torah behandeld worden. Aangezien de civiele wetten meteen ter sprake komen na het verhaal van de openbaring bij de berg Sinai, concluderen wij dat er een nauw verband tussen beiden bestaat. Rashi, een grote geleerde uit de elfde eeuw, ontdekt het geheim en verklaart: niet alleen de tien geboden zijn bij de berg Sinai ontvangen, nee, de hele Torah en zelfs de civiele wetten zijn door G-d uitgedacht en aan daar het Joodse volk geleerd. Want, wanneer wij de meest basale regels uitsluitend uitvoeren vanuit ons eigen verstand en begrip - dan zou het wel eens mis kunnen gaan. De uitdaging is om juist in de meest gewone wetten de G-ddelijke dimensie te ontdekken.

Niet te begrijpen

De geboden en verboden kunnen in drie hoofdcategorieën verdeeld worden:

1. **Mishpatiem:** regels die we zelf hadden kunnen verzinnen én kunnen begrijpen. Denk aan *niet stelen, niet moorden* enzovoort. Dit zijn de civiele regels van elke gezonde maatschappij. Deze wetten worden *mishpatiem* genoemd.
2. **Eedoet:** regels die we kunnen begrijpen, maar níet zelf hadden kunnen verzinnen. Zoals *Shabbat houden, feestdagen vieren* enzovoort. Deze wetten worden *eedoet* genoemd.
3. **Choekim:** regels waar wij niets van begrijpen. Zoals *kosher eten, het ritueel met de rode koe* en alle regels omtrent reinheid en onreinheid. Dit zijn de *choekim*.

Ons verstand dicteert ons dat *mishpatiem*, de civiele regels, noodzakelijk zijn voor een goed functionerende maatschappij. Deze regels vinden we over het algemeen niet zo moeilijk om uit te voeren. We zijn gemotiveerd om de samenleving en beschaving gezond te houden. De paar regels die daarbij horen nemen wij op de koop toe, we zullen ons beheersen. Politieagenten, rechters en gevangenen helpen om iedereen in bedwang te houden.

De tweede categorie, *eedoet*, is ook nog wel te begrijpen. Iedereen met een gezond verstand begrijpt dat *één dag per week rust*, nodig is om gezond te blijven. Om een betere bijdrage te kunnen leveren. Alle psychische en emotionele voordelen van de Shabbat maken het overduidelijk en begrijpelijk dat Shabbat een positieve bijdrage levert aan onze levensstandaard.

Maar dan de *choekim*! De wetten waar we met ons verstand niet bij kunnen. Hoe kun je uitleggen dat je geen varkensvlees of paardenvlees mag eten. Welke logica schuilt daarachter? Hoe kun je vatten dat iemand door het aanraken van een lijk onrein wordt en vervolgens door zich in water te onderdompelen zijn reinheid weer verkrijgt?

Het antwoord is heel simpel: geen enkele logica! G-d heeft niet alleen maar schepselen in de natuur geschapen, G-d heeft álles geschapen wat er bestaat. Dus ook emoties, dimensies, begrippen, karaktereigenschappen enzovoort. *Logica en het vermogen om te begrijpen* zijn ook 'schepsels'. Wanneer je het zo beschouwt, dan is het helemaal niet raar dat sommige ideeën onder het begrijpen vallen en andere daarboven. Een schepsel staat nooit boven zijn Schepper!

Het intellect is het hoogste wat de mens bezit, maar dit wil niet zeggen dat dit dan ook het hoogste is wat er bestaat.

Boven de pet

Sommige mensen hebben moeite om in G-d te geloven. *'Ik geloof niet in G-d, want ik begrijp niet waarom G-d ons vraagt om bijzondere handelingen te verrichten.'* Of *'Ik geloof niet in G-d omdat er zulke vreselijke dingen in de wereld gebeuren.'* Mensen willen G-d begrijpen. Mensen willen de Almachtige G-d 'naar beneden halen' en inpakken in een intellectueel jasje. Hoe slim zullen wij Hem maken? Welk IQ-niveau is geschikt voor Hem?

Wat een belachelijk idee om G-d zo te doen krimpen dat Hij in onze hersens zou passen!

G-d hoeft Zijn handelingen niet onder de grens van (ons) begrijpen te stellen. Wij kunnen de Torah heel goed aanvaarden, zelfs al gaat deze boven ons petje. Vandaar dat de heren onder ons een keppeltje dragen; om te laten zien - en zichzelf ervan bewust te maken - dat het verstand slechts tot een bepaalde grens kan komen.

Sowieso gebruiken wij dagelijks allerlei voorwerpen waarvan we niet weten hoe ze in elkaar zitten of hoe de werking precies is. Of moet je je in elk apparaat verdiepen voordat je het gaat gebruiken?

Ga jij medicijnen studeren voordat je je door een arts laat behandelen?
Word je ingenieur voordat je de brug over de rivier oversteekt?
Inspecteer je de motoren van het vliegtuig waar je mee op reis gaat?

Dag en nacht vertrouwen wij op anderen die gespecialiseerd zijn in hun vak. Wij zetten ons leven op het spel door de piloot en chirurg te vertrouwen!

We meten met twee maten, want als het om G-d gaat, willen we ineens alles kunnen begrijpen en verklaren voordat wij Hem vertrouwen, voordat we zijn geboden willen uitvoeren. Alsof Hij niet gespecialiseerd zou zijn in Zijn vak! Wie beter dan G-d weet hoe wij in elkaar zitten? G-d is onze Schepper. Hij heeft ons gemaakt, gevormd en gecreëerd. Hij is bij uitstek Degene die weet welke handelingen goed voor ons zijn, welk voedsel gunstig is voor ons lichaam, voor onze ziel en voor ons emotionele, psychische en spirituele welzijn.

Slim genoeg

Natuurlijk is het heel moeilijk om iets uit te voeren wanneer je ouders - en zelfs de Rabbijn - het je niet kunnen uitleggen. Waarom zou je iets doen als je het niet begrijpt? Het antwoord is misschien onverwachts maar zo duidelijk: juist omdat je slim bent, voer je G-d's geboden uit!

Slim genoeg om te begrijpen dat je niet alles begrijpt.

Dit wetende, is het wellicht makkelijker om de *choekim*, de onbegrijpelijke wetten, met de juiste intentie uit te voeren. Bij de *choekim* heb je namelijk geen keuze; je kunt ze alleen maar uitvoeren omdat je gelooft dat ze goed zijn, goed voor jezelf en goed voor jouw relatie met Diegene die het jou geboden geeft.

Uitdaging

De uitdaging ligt juist bij de civiele wetten. Lukt het jou om die ook te doen, niet omdat je ze begrijpt, maar vanuit het besef dat G-d ze jou geschonken heeft? Uiteindelijk is deze motivatie de juiste en de enige.

Wat gebeurt er op het moment dat je de civiele wetten gaat uitvoeren omdat je ze logisch en noodzakelijk vindt? Dan kun je ook beslissen om ze niet uit te voeren wanneer je ze niet meer nuttig zou vinden.

Stel je beslist op een dag dat het eren van je ouders niet nodig of niet gewenst is, of het zijn je ouders zelf die aangeven dat ze niet geëerd hoeven te worden. Wat dan?

Of je bent heel arm en je vindt dat je best iets mag pakken van iemand die rijk is en die het toch niet gaat missen. Je kunt het gestolen goed - of de waarde ervan - toch in betere tijden retourneren?

Of je vindt dat iemand moet sterven omdat hij toch al stokoud is, of vreselijk gehandicapt is of ... vul maar in.

Wanneer de civiele wetten overgelaten worden aan de logica van de mens, dan is de maatschappij goed op weg om langzaam maar zeker in een immorele en onethische beschaving te muteren. Een situatie waarin stelen, moord en allerlei andere gruwelijkheden de norm kunnen worden.

"Ons brein kan levensgevaarlijk zijn."

Richtingen

Daarom is het zó belangrijk dat we zeer voorzichtig omgaan met onze hersens, onze logica en beredeneringen. Ons intellect is fantastisch. We hebben er zoveel mee bereikt: zoveel uitvindingen, waardoor we in de 21ste eeuw beland zijn in een wereld waar mensen gezonder zijn, langer leven en allerlei machines en apparaten benutten die ons het leven makkelijker en aangenamer maken.

Maar let op, net zo goed als je je intellectuele capaciteiten kunt gebruiken voor het goede, kun je ze ook gebruiken voor het kwaad. Want hoe plan je de diefstal van een bank? Volgens mij kun je daar niet al te dom voor zijn. Hoe plan je een gasaanval of een cyberaanval? Daar zijn behoorlijk wat brein, kennis en vaardigheden voor nodig.

Let dus op met het verheerlijken van het intellect; het kan in alle richtingen gebruikt worden, het kan zelfs levensgevaarlijk zijn.

G-d staat boven ons brein en denkvermogen. Wij zijn Hem dankbaar dat Hij ons leven met behulp van Zijn wetten en regels stuurt.

Slim genoeg

De westerse beschaving is gebaseerd op de tien geboden en op alle regels die daar uit zijn voortgevloeid. De begrijpelijke wetten en de onlogische regels. De handelingen die wij kunnen vatten en de gebruiken die wij niet kunnen interpreteren. Daarom worden de civiele wetten in de Torah tegelijk gepresenteerd na de openbaring bij de berg Sinai.

Het maakt ons er attent op dat de meest gewone regels afkomstig, gemaakt en bedacht zijn vanuit een niveau dat ver boven ons denkvermogen ligt. Net zo goed als deze regels niet het product van ons intellect zijn, zo kunnen wij ons intellect ook niet gebruiken om deze regels aan te passen, te verbeteren of af te schaffen.

De meest basale wetten zijn op hetzelfde niveau als het onbegrijpelijke en wonderlijke dat zich bij de berg Sinai afspeelde.

Wij zijn slim genoeg om te beseffen dat ons brein zeer gelimiteerd is. Wij vertrouwen er op dat zelfs de civiele wetten, buiten hun logische verklaring nog andere diepere lagen hebben. Lagen die wij misschien nooit en te nimmer zullen ontdekken omdat onze hersens zo begrensd zijn. En dát begrijpen we nou nog net wél!

Bracha Heintz

Gebaseerd op lessen van de Lubavitcher Rebbe.

Tekst: Bracha Heintz | Opmaak en headerfoto: Rianne Meijer